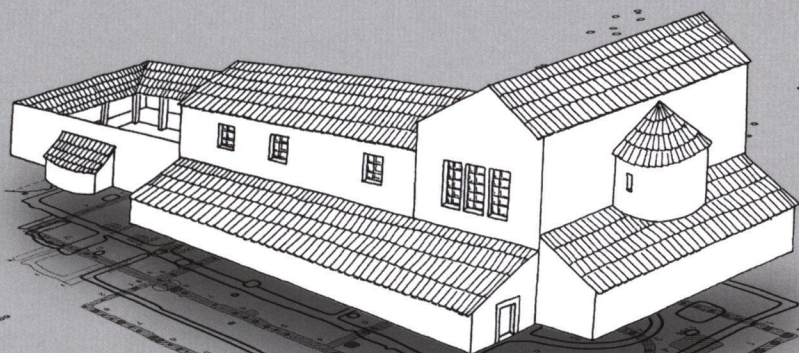

Mušov-Neurissen 1993–1994

Nálezové kontexty z doby římské

Ondřej Šedo | Radka Knápek

Mušov-Neurissen 1993–1994
Nálezové kontexty z doby římské

Ondrej Šedo, Radka Knápek

SPISY ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU AV ČR BRNO 63

Odpovědný redaktor:
Lumír Poláček

ISSN 1804-1345

Mušov-Neurissen 1993–1994

Nálezové kontexty z doby římské

Ondrej Šedo, Radka Knápek

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, v. v. i.
Brno 2019

Práce vznikla s institucionální podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 68081758 – Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Publikace vyšla s finanční podporou Akademie věd České republiky

Recenzenti:

Prof. dr hab. Artur Błażejowski
PhDr. Kristian Elschek, CSc.

© 2019 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

© autoři textů Ondřej Šedo, Radka Knápek

© autoři kreseb, plánů a fotografií Ondřej Šedo, Miroslav Bálek, Radka Knápek, Matouš Bárta

ISBN 978-80-7524-028-6

ISSN 1804-1345

Obsah

Obsah	7
Předmluva	9
Úvod	11
1. Prostor výzkumu – geomorfologie místa a geografie okolní krajiny	19
2. Stav terénu před záchrannou akcí a zásahy spojené se stavbou nové silnice Mikulov – Brno	21
3. Záchranný výzkum Mušov-Neurissen 1993–1994, vstupní informace	23
4. Zkoumané plochy a metoda dokumentace nálezových situací.....	25
5. Objekty a komplexy objektů s významem pro studium aktivit doby římské	27
5. A Stavba s apsidou – prvek zástavby tábora Mušov-Neurissen I (MN I).....	29
5. B Studna tábora MN I v sousedství stavby s apsidou	49
5. C, D Val a příkop tábora MN I.....	55
5. E Brána tábora MN I u hrany terasy	59
5. F Věže v linii valu tábora MN I (F 1 – F 4)	67
5. G Profily příkopu MN I u hrany terasy severozápadně od brány.....	75
5. H Příkop MN II.....	83
5. CH Příkop s plochým dnem z doby bronzové a profil příkopu MN X.....	95
5. I Příkopy MN V a MN VI u amfiteátróvitě deprese	107
5. J Palisádový žlábek na svahu terasy – součást brány typu <i>titulum</i> (MN XI).....	113
5. K Příkop MN IV s lidskými skelety a částmi koster zvířat, příkop MN IX	119
5. L Příkop Pasohlávky I (Pa I).....	131
5. M Řez u říční nivy	137
5. N Velké kvadratické jámy s plochým dnem a řady jam malých rozměrů se stejnou orientací.....	143
5. O Drobné kvadratické jámy a systémy jam kvadratických nebo kruhových půdorysů v prostoru terasy	151
5. P Pece a předpecní jámy.....	161
5. P. 1 Pece na úpatí severozápadních svahů Burgstallu (pece P 1 – P 7)	161
5. P. 2 Pece na vysoké terase v trati Neurissen (pece P 8 – P 17)	167
5. Q Terasovitý útvar, navazující vrstva a žlábek	177
5. R Chata (R 1), skupiny zlomků cihel (R 2 – R 3) a kulturní vrstva (R 4)	181
5. S Objekty, vrstvy a římské zdivo v prostoru „U Propustku“	185
5. T Obdélné jámy s kameny ve výplni	199
5. U Rozsáhlé mělké jámy s nepravidelnými půdorysy.....	203
5. V Příznaky „horizontu s depozity“ v prostoru terasy.....	207
5. W Objekty a nálezy z jiných období	219
5. X Možnosti interpretace nedatovatelných objektů	225
6. Závěr – výsledky výzkumu a perspektivy dalšího bádání.....	227
Edice antických pramenů.....	233
Literatura	235
Resumé.....	249
List of figures	263
Příloha:	
Celkový plán A - Plocha terasy v trati Neurissen	
Celkový plán B - Prostor na úpatí severovýchodních svahů Burgstallu	

Předmluva

Záchranný výzkum realizovaný v letech 1993–1994 v trati Neurissen má zvláštní postavení v procesu poznávání širšího prostoru kolem návrší Burgstall, které se nalézá v katastru obce Mušov na jižní Moravě (obr. 1). Tato akce navazovala na tradici poznávání místa, jehož mimořádný význam dokládaly výsledky dosažené už při prvním profesionálním výzkumu Antona Gnirse v letech 1926–1928. Tehdy se podařilo získat především informace o stavebních aktivitách Římanů ve vrcholových částech návrší. Dvě zděné římské stavby a drobné nálezy byly kladeny do doby markomanských válek. Pozornost vzbuzovaly i proto, že se nalézaly v dalekém předpolí provincie Pannonia, v místě vzdáleném 70 km severně od limitu u Vindobony. Na Burgstallu pak proběhl výzkum malého rozsahu v letech 1949 a 1951, realizoval jej Gabriel Hejzlar a Radko Martin Pernička. V meziválečném období věnovali pozornost širšímu zázemí návrší badatelé Josef Freising a Karl Jüttner a svými objevy v terénu shromažďovali první poznatky dokládající zvláštní význam osídlení tohoto území barbarskými populacemi doby římské. Okolí Burgstallu bylo v poválečném období předmětem zájmu dalších badatelů, například Ivana Peškaře nebo později Eduarda Droberjara.

Významný posun v poznání kulturní krajiny v oblasti soutoku Dyje se Svratkou a Svitavou přinesly rozsáhlé výzkumy při stavbě vodního díla Nové Mlýny v sedmdesátých letech. V té době záchranné akce v prostoru, který zahrnoval rovněž širší okolí Burgstallu, vedla Dagmar Jelínková. Nové úrovně dosáhlo

bádání o římském zásahu v této oblasti díky objevům letecké archeologie v začátku devadesátých let 20. století. První krátkodobé tábory římské armády na Moravě se podařilo zaznamenat v trati Na Pískách v katastru Mušova, ve vzdáleném jižním předpolí Burgstallu. Takto zaměřené prospekci se věnovali Miroslav Bálek a Jaromír Kovárník. Jaroslav Peška navíc roku 1988 prozkoumal v blízkosti Burgstallu, v katastru Mušova, královský hrob.

Na problematiku římského zásahu v prostoru Mušova se zaměřil Jaroslav Tejral, který začal terénní práce na lokalitě roku 1976, a od poloviny osmdesátých let zde pod jeho vedením probíhaly systematické výzkumy zaměřené především na vrcholové části návrší. Díky němu se lokalita stala předmětem zájmu širokého okruhu odborníků sledujících problematiku vztahů římského a barbarského světa. Analýzy získaného materiálu vedly nejen k precizaci závěrů o římském působení v této části barbarika, ale měly význam i pro řešení otázek chronologie doby římské s platností pro celý naddunajský prostor. Poté, co se aktivit na místě ujal Balázs Komoróczy, byla pozornost věnována rovněž přílehlým svahům Burgstallu, především těm s jižní orientací. Za nejvýznamnější objev zde lze považovat odkryv půdorysu dřevohlinité budovy vojenské nemocnice – *valetudinaria*. Navíc se západně od Burgstallu, v katastru Pasohlávek, podařilo při rozsáhlém záchranném výzkumu prozkoumat mimořádně významné sídliště barbarského obyvatelstva v místě „U Vodárny“.

Obr. 1: Mušov, návrší Burgstall (v popředí). Vlevo dole nová silnice, v jejíž trase probíhal záchranný výzkum v letech 1993–1994. Žlutá plocha s obilím uprostřed obrázku je po okrajích vymezena sytým zeleným pruhem vzrostlé vegetace v místech, kde probíhal val římského opevnění ve vrcholových částech návrší. V pozadí za vodní nádrží Nové Mlýny se zvedají Pavlovské vrchy (Pálava).

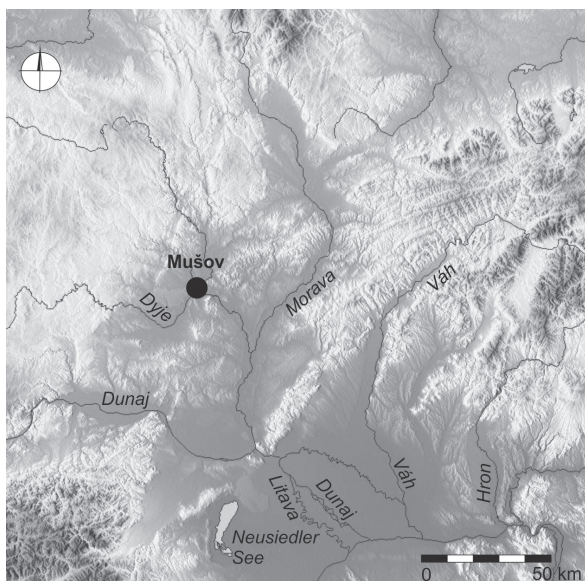
Úvod

Následující texty a odpovídající obrazová dokumentace přináší pouze základní přehled informací významných pro sledování aktivit z doby římské, jak byly identifikovány v průběhu záchranného výzkumu Ústavu archeologické památkové péče Brno v trati Neurissen v katastru Mušova. V současnosti je uvedené katastrální území přiřazeno k administrativní obci Pasohlávky, okres Brno-venkov, Jihomoravský kraj, region Morava (obr. 2).

Výzkum v trati Mušov-Neurissen v letech 1993 až 1994 byl projektovaný jako záchranná akce na stavbě nové trasy silnice, přičemž se očekávalo, že bude postačovat dohled při realizaci zemních prací. Trasa probíhala relativně daleko od míst, kde se na Burstallu koncentrovaly nálezy z doby římské, nebyl důvod očekávat další objevy až v terénu sousedícím s říční nivou. Rozhodnou změnu přinesl objev z letadla učiněný Miroslavem Minaříkem (obr. 3), který jako instruktor letecké školy při cvičném letu zaznamenal na okraji terasy na jihovýchodním obvodu návrší Burgstall obilné pole s vegetačními příznaky (obr. 4). Projevovaly se zde základové žlábkové vytvářející půdorys později odkryté římské stavby s apsidou (obr. 5). Tu bylo možné zkoumat v době předcházející stavební akci, další výzkum-

né práce už probíhaly současně s razantními zásahy do terénu. V následujících měsících se podařilo prozkoumat množství dalších objektů. Ihned po skončení archeologických prací byl terén odtěžen.

Náš text nabízí ad hoc dosažitelné interpretace, včetně výčtu otevřených otázek spojených s působením Římanů i barbarských populací. Zatím není k dispozici podrobná analýza artefaktů získaných v průběhu výzkumu, jsou proto využity pouze okrajově. Je nutno zmínit, že na zkoumaných plochách měly nálezy z doby římské speciální postavení. Objevovaly se ve výplních nepatrného zlomku zkoumaných objektů, rozhodující část byla zcela bez nálezů. Důvodem je skutečnost, že jak Římané, tak i barbarské populace využívaly místo specifickým způsobem. Uprostřed terasy byly na ploše 2 ha nalezeny předměty náležející do kategorie artefaktů pouze ve dvou objektech (pec a krátký úsek příkopu římského tábora). Kromě jednotlivých zvířecích kostí a částí koster zvířat byly vyzvednuty v prvním případě 2 železné cvočky, ve druhém objektu ležely pouze dva další cvočky a tři malé zlomky římských cihel. Další artefakty se objevily až u severního okraje sledované plochy. Zde pak jediná z vrstev výplně zahloubeného objektu (kont. 7104) obsahovala 521 inventárních polo-

Obr. 2: Postavení Mušova v krajině na sever od Dunaje, v prostoru jižní Moravy.

Obr. 3: Miroslav Minařík, objevitel příznaků stavby s apsidou. Fotografie byla pořízena Miroslavem Bálkem v kokpitu letadla při leteckých pracích roku 1985, v době začátku letecké archeologické prospekce na Moravě.

Obr. 4: Terasa v trati Neurissen, porostové příznaky v místech stavby s apsidou, v ústí studny a v prostoru brány. Přímá linie vedená napříč polem vyznačuje příkop MN II.

Obr. 5: Částečně odkrytý půdorys stavby s apsidou, s výkopem v části půdorysu studny. Délka měřičské latě v pozadí je 4 m.

Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 63

Mušov-Neurissen 1993–1994. Nálezové kontexty z doby římské

Ondrej Šedo, Radka Knápek

Výkonní redaktoři: Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Hedvika Břínková

Překlad do anglického jazyka: Chicory s. r. o.

Jazykové korektury: Jitka Procházková; Chicory s. r. o.

Grafické řešení knihy: Milan Filip, Azu design s. r. o.

Návrh obálky: Milan Filip, Azu design s. r. o.

Autoři fotografií a dalších obrazových příloh v textu: Ondrej Šedo, Miroslav Bálek,
Radka Knápek, Matouš Bárta

Sazba a tisk: Milan Filip, Azu design s. r. o.

I. vydání

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., Čechyňská 363/19, 602 00 Brno, www.arub.cz
Brno 2019

ISBN 978-80-7524-028-6

ISSN 1804-1345